

Η αιωνόβια και αειθαλής Συνθήκη της Λωζάννης

Η Συνθήκη της Λωζάννης κλείνει εφέτος 100 χρόνια ζωής. Είναι μία από αυτές τις σπάνιες συνθήκες, που σηματοδοτούν την αλλαγή μιας ολόκληρης εποχής, δημιουργώντας ένα αντικειμενικό γεγονός, οι επιπτώσεις του οποίου συνεχίζουν να γίνονται αντιληπτές ακόμη και σήμερα. Αιωνόβια και αειθαλής, η Συνθήκη περιβάλλεται πλέον με την αχλή του μύθου, που δεν ανταποκρίνεται πάντοτε στην πραγματικότητα.

Η Συνθήκη της Λωζάννης είναι μια συνθήκη ειρήνης, η τελευταία ίσως διευθέτηση των επιπτώσεων του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Είναι ο λόγος για τον οποίο υπογράφεται αφενός από τους νικητές του πολέμου – τη Γαλλική Δημοκρατία, τη Βρετανική Αυτοκρατορία, το Βασίλειο της Ιταλίας, την Αυτοκρατορία της Ιαπωνίας, το Βασίλειο της Ελλάδας, το Βασίλειο της Σερβίας και το Βασίλειο της Ρουμανίας –, αφετέρου από την Τουρκία. Η τροποποίησή της επομένως δεν είναι δυνατή παρά μόνο με τη συναίνεση όλων των μερών – 100 χρόνια μετά, ποιες είναι ρεαλιστικά οι πιθανότητες;

Ως συνθήκη ειρήνης, περιλαμβάνει μια σειρά διευθετήσεων μεταξύ των εμπόλεμων. Με μια μικρή διαφορά: από το τέλος του πολέμου τον Νοέμβριο 1918 ως το καλοκαίρι του 1923 έχει μεσολαβήσει η Μικρασιατική Καταστροφή, μια συντριπτική ήττα για την Ελλάδα. Η στάθμιση των αμοιβαίων συμφερόντων είναι επομένως πολύ διαφορετική. Στο σημαντικότερο παράδειγμα, η Συνθήκη προβλέπει την αναγκαστική ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας – μόνο που το μεγαλύτερο μέρος των Ελλήνων της Μικράς Ασίας ήταν ήδη πρόσφυγες. Η ανταλλαγή αφορούσε, στην πραγματικότητα, την απομάκρυνση των μουσουλμανικών πληθυσμών από τον ελληνικό χώρο και την παραμονή των Ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη. Αντίστοιχες σταθμίσεις καταγράφονται στην απόδοση της Ίμβρου και της Τενέδου στην Τουρκία με υποχρεώσεις αποστρατιωτικοποίησης και στις δύο πλευρές του Αιγαίου, που αναιρέθηκαν εν μέρει αργότερα.

Η Συνθήκη της Λωζάννης δεν είναι ένα ενιαίο κείμενο: είναι μια σειρά επιμέρους συμφωνιών που ρυθμίζουν την πολιτική και οικονομική ζωή μιας τεράστιας περιοχής από τα Βαλκάνια ως τα όρια της Μέσης Ανατολής στο Ιράκ και στο Κουβέιτ. Πέραν των συνόρων μεταξύ Ελλάδας, Βουλγαρίας και Τουρκίας, η Συνθήκη οριοθετεί τα εδάφη της Μέσης Ανατολής με την απόσυρση της τουρκικής παρουσίας ως την Αραβική Χερσόνησο, την Αίγυπτο και τη Λιβύη – επλύει έτσι το Ανατολικό Ζήτημα, προσδιορίζοντας τις συνθήκες διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αλλωστε η Συνθήκη συμπεριελάμβανε και ρυθμίσεις για το εσωτερικό της χώρας: την κατάργηση των διομολογήσεων, των διευκολύνσεων που επέτρεψαν στους Δυτικούς (και τους εξεγερμένους Έλληνες) να παρεμβαίνουν στην οικονομία, την υποχρεωτική τεχνική βοήθεια που κατέληξε στην υιοθέτηση νέου Αστικού, Εμπορικού και Ποινικού Κώδικα κατά τα ελβετικά, γερμανικά και ιταλικά πρότυπα, ακόμη και την (αλυσιτελή) παραχώρηση των σιδηροδρόμων και των πηγών ενέργειας στους Αμερικανούς, την περίφημη Chester Concession. Η Συνθήκη περιελάμβανε ακόμη και μία συμφωνία αμνηστίας, με την οποία απαλλάσσονταν από κάθε ευθύνη οι εμπλεκόμενοι σε εγκλήματα «συνδεδεμένα με πολιτικά γεγονότα» κατά την περίοδο 1914-1922, με άλλα λόγια τη Γενοκτονία των Αρμενίων και των Ποντίων.

Η Συνθήκη της Λωζάννης δεν είναι ένα ενιαίο κείμενο: είναι μια σειρά επιμέρους συμφωνιών που ρυθμίζουν την πολιτική και οικονομική ζωή μιας τεράστιας περιοχής από τα Βαλκάνια ως τα όρια της Μέσης Ανατολής στο Ιράκ και στο Κουβέιτ. Πέραν των συνόρων μεταξύ Ελλάδας, Βουλγαρίας και Τουρκίας, η Συνθήκη οριοθετεί τα εδάφη της Μέσης Ανατολής με την απόσυρση της τουρκικής παρουσίας ως την Αραβική Χερσόνησο, την Αίγυπτο και τη Λιβύη – επλύει έτσι το Ανατολικό Ζήτημα, προσδιορίζοντας τις συνθήκες διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αλλωστε η Συνθήκη συμπεριελάμβανε και ρυθμίσεις για το εσωτερικό της χώρας: την κατάργηση των διομολογήσεων, των διευκολύνσεων που επέτρεψαν στους Δυτικούς (και τους εξεγερμένους Έλληνες) να παρεμβαίνουν στην οικονομία, την υποχρεωτική τεχνική βοήθεια που κατέληξε στην υιοθέτηση νέου Αστικού, Εμπορικού και Ποινικού Κώδικα κατά τα ελβετικά, γερμανικά και ιταλικά πρότυπα, ακόμη και την (αλυσιτελή) παραχώρηση των σιδηροδρόμων και των πηγών ενέργειας στους Αμερικανούς, την περίφημη Chester Concession. Η Συνθήκη περιελάμβανε ακόμη και μία συμφωνία αμνηστίας, με την οποία απαλλάσσονταν από κάθε ευθύνη οι εμπλεκόμενοι σε εγκλήματα «συνδεδεμένα με πολιτικά γεγονότα» κατά την περίοδο 1914-1922, με άλλα λόγια τη Γενοκτονία των Αρμενίων και των Ποντίων.

Η Συνθήκη της Λωζάννης δεν είναι ένα ενιαίο κείμενο: είναι μια σειρά επιμέρους συμφωνιών που ρυθμίζουν την πολιτική και οικονομική ζωή μιας τεράστιας περιοχής από τα Βαλκάνια ως τα όρια της Μέσης Ανατολής στο Ιράκ και στο Κουβέιτ. Πέραν των συνόρων μεταξύ Ελλάδας, Βουλγαρίας και Τουρκίας, η Συνθήκη οριοθετεί τα εδάφη της Μέσης Ανατολής με την απόσυρση της τουρκικής παρουσίας ως την Αραβική Χερσόνησο, την Αίγυπτο και τη Λιβύη – επλύει έτσι το Ανατολικό Ζήτημα, προσδιορίζοντας τις συνθήκες διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αλλωστε η Συνθήκη συμπεριελάμβανε και ρυθμίσεις για το εσωτερικό της χώρας: την κατάργηση των διομολογήσεων, των διευκολύνσεων που επέτρεψαν στους Δυτικούς (και τους εξεγερμένους Έλληνες) να παρεμβαίνουν στην οικονομία, την υποχρεωτική τεχνική βοήθεια που κατέληξε στην υιοθέτηση νέου Αστικού, Εμπορικού και Ποινικού Κώδικα κατά τα ελβετικά, γερμανικά και ιταλικά πρότυπα, ακόμη και την (αλυσιτελή) παραχώρηση των σιδηροδρόμων και των πηγών ενέργειας στους Αμερικανούς, την περίφημη Chester Concession. Η Συνθήκη περιελάμβανε ακόμη και μία συμφωνία αμνηστίας, με την οποία απαλλάσσονταν από κάθε ευθύνη οι εμπλεκόμενοι σε εγκλήματα «συνδεδεμένα με πολιτικά γεγονότα» κατά την περίοδο 1914-1922, με άλλα λόγια τη Γενοκτονία των Αρμενίων και των Ποντίων.

Στις 12 και 13 Ιουνίου 2023 το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το **ΕΛΙΑΜΕΤΙ** οργανώνουν διεθνές συνέδριο για να σημειώσουν την επέτειο και να καταδείξουν τη σπουδαιότητά της. Νομικοί, ιστορικοί, οικονομολόγοι, κοινωνικοί και πολιτικοί επιστήμονες από όλα τα εμπλεκόμενα κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Ιαπωνίας, συναθροίζονται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών για να συζητήσουν, υπό την αιγίδα της Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, για τη συνεχιζόμενη σημασία της Συνθήκης σήμερα και τις προοπτικές της για τα επόμενα 100 χρόνια. Σας περιμένουμε.

ΓΝΩΜΗ

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ
ΓΑΒΟΥΝΕΛΗ